DIE LIGGING VAN SODOM EN GOMORRA VOLGENS GENESIS 14

As literêre bron neem Gen. 14 so 'n besondere plek in¹, dat dit seker nie onvanpas is nie om aan die hand van die geografiese besonderhede wat daarin meegedeel word, die ligging van „Sodom en Gomorra en hulle bure”² te probeer vasstel.³ Tot dusver is veral twee streke genoem waar hierdie stede moontlik kon gelê het, nl. ten noord-ooste van die Dooie See⁴ en ten suid-ooste⁵ of benede die suid-oostelike hoek van die Dooie See.⁶ Maar as ons 'n slag die inligting wat Gen. 14 verstrek, selfstandig ondersoek, kom ons tot die gevolgtrekking dat hierdie stede ook nog op 'n ander plek geleë kon wees.

Nadat die dramatis personae in Gen. 14:1—2 voorgestel is, word die aanleidende faktor vir die veldtog wat straks beskrywe sal word, in Gen. 14:4 vermeld. Vanaf die vyfde vers begin die beskrywing van die verloop van die veldtog wat kulmineer het in die geveg wat alreeds in vers 3 aangekondig is. In die beskrywing van die veldtog volg die outeur die gebruikelike prosedure soos ons dit ook aantref in ander

literatuur van die Nabye Ooste uit die betrokke eeue. Hy vermeld nl. al die plekke (of andersins die vernaamste plekke) waarteen daar geveg is en wel in die volgorde waarin die vyand teen hulle opgeruk het. Hieruit kan ons dan in die reël 'n geografiese beeld van die ligging van die vermelde stede kry. Volgens Gen. 14 het die oprukkende leër met die noord-suidstrekkende karavaanroete van die oos-Jordaanse hoogland suidwaarts getrek tot by ⁶*ʿašṭerōt qarnajim* en *hām*⁷ waar hulle respektiewelik teen die *rēfāʾim* en *zūzīm* geveg het. Vervolgens trek hulle suidwaarts en verslaan die *ʾēmīm* in die *šāwē qirjātājim* in die omgewing van die latere Medeba⁸. Hiervandaan het hulle die „koninklike hoofweg”⁹ gevolg in die rigting van die gebergte *šēʿir* waar hulle die *hōrī* verslaan het en dan trek hulle voort *ʿad ʾel pāran ʾašer hammidbār*¹⁰, waarna hulle van rigting verander het¹¹ en na *ʿēn mišpāt* getrek het. Met *ʿēn mišpāt* word die latere Kades bedoel, soos trouens ook blyk uit die verduidelikende opmerking¹². Die plek word deur GLUECK¹³ vereenselwig met die huidige *ʿain el-Qudeirat* aan die *wādī el-Qudeirat* in die *nēgēb* ten suide van Juda. Nadat hulle die Amalekiete in die streke onderwerp het, trek hulle na *ḥaššōn tāmār* waar die Amoriete verslaan is¹⁴. Sowel in The Westminster Historical Atlas to the Bible as in die Atlas van de Bijbel word *ḥaššōn tāmār* 'n entjie ten suide van die Dooie See gelokaliseer. Maar hierdie identifikasie berus op die foutiewe veronderstelling dat dit vereenselwig moet word met die stad *tāmār* op die suidgrens van Juda wat o.a. deur Salomo versterk is¹⁵. Volgens II Kron. 20:2 is *ḥaššōn tāmār* dieselfde plek as *ʿēn gēdī*¹⁶ aan die middel van die westelike kus van die Dooie See, regoor die Arnon wat in die oostekant van die Dooie See uitmond.

Toe Kedor-Laómer en sy bondgenote by *ḥaššōn tāmār* arriveer het, het die vyf plaaslike konings hulle leërs verenig en uitgetrek om teen die invallers te veg. Waar is nou die mees geleë plek vanwaar hulle sou kon optrek? Dit blyk al dadelik dat 'n plek êrens ten n.o. van die Dooie See uitgeskakel kan word en dat die stede gevolglik nie daar geleë kon wees nie. Waarom sou die vyf konings die vyand nou, terwyl hulle ver weg aan die westekant van die Dooie See is, gaan aanval terwyl hulle tevore sou toegelaat het dat hulle ongehinderd daar naby verbytrek met die koninklike hoofweg? Dan lyk dit nog meer waarskynlik dat hulle van die s.o. van die Dooie See kon opgeruk het in die rigting van *ḥaššōn tāmār* ten einde teen die vier konings uit die ooste te gaan veg. Maar dan sou ons eweneens kon vra waarom hulle eers die vyand laat verbytrek het en eers later toe hulle al ver weg van hulle af gewees het teen hulle uitgetrek het?¹⁷ Dit lyk eerder asof die vyf konings ver weg was van die roete aan die oostekant van die Dooie See waarmee die vyand aanvanklik getrek het en dat die vyand nou eers, terwyl hulle in die omstreke van *ḥaššōn tāmār* is, die naaste aan die vyf stede gekom en sodoende 'n wesenlike bedreiging geword het. Hieruit moet ons dan aflei dat daar by die outeur van Gen. 14 'n herinnering of tradisie geleef het dat die stede ten noorde van *ḥaššōn tāmār*, miskien noord-wes van die

Dooie See en suid-wes van Jerigo, geleë was. Die verenigde leer van hierdie stede het in 'n suidwaartse rigting opgeruk om die skynbaar-onstuitbare leer van Kedor-Laómer deur middel van 'n verrassingsaanval te probeer oorrumpel terwyl hulle hulle nog op die moeilik-begaanbare weg van die Judese waterskeiding-gebied waar hulle maklik by 'n nou poort verslaan kon word, bevind het.¹⁸ Maar skynbaar was hulle te laat en hulle word verslaan sodat die wat oorgebly het na die gebergte moes vlug. Gewoonlik word aangeneem dat die „gebergte” niks anders as die berge van Moab was nie.¹⁹ Maar een van die vlugtelingte het by Abraham naby Hebron uitgekom. Dit kon moeilik gebeur het as hy saam met die ander ooswaarts na die Moabitiese hoogland gevlug het. As hulle egter van die westekant van die Dooie See af gevlug het na die gebergte dan is onder die gebergte die waterskeiding van die latere Judese gebied te verstaan en dan is dit goed te begrype hoedat een van die vlugtelingte by Abraham naby Hebron aangeland het.

Na hulle oorwinning het die leer met die pad vanaf Engedi na Jerusalem getrek²⁰ en van daar af met die roete noordwaarts om by die groot handelsroete aan te sluit en oor die Jordaan te gaan. Nadat Abraham se leer hulle ingehaal en die gevangenes bevry het, keer hy langs dieselfde roete terug. As hy by die *ʿēmēq šāwē* kom, word hy ontmoet deur die koning van Sodom. Die *ʿēmēq šāwē* word nader aangedui as die koningslaagte wat blykbaar net ten suide van Jerusalem geleë was²¹. Waarom het die koning van Sodom hom juis hier tegemoet gekom? Eenvoudig omdat dit die plek was waar die roete wat Abraham onderweg na Hebron gevolg het, hier die naaste aan sy stad gekom het. Ons kan dus aanneem dat Sodom êrens ten noord-weste van die Dooie See, min of meer regoor Jerusalem geleë was. In die veldtog van Gen. 14 waar dit gegaan het om die beveiliging van handelsroetes,²² het die leer dus vanuit die noorde 'n roete gevolg ten ooste van die Jordaan en Dooie See verby, toe suid-weswaarts rondom die suidpunt van die Dooie See getrek en vervolgens noordwaarts gegaan ten weste van die Dooie See en die Jordaan.²³ Alleen deur so 'n omvattende ekspedisie kon die belanghebbende konings die handelsroete werklik beveilig.

Hoe pas hierdie lokalisering in by die ander Bybelse gegewens omtrent die ligging van die stede? In die verband moet gewys word op die feit dat die ligging van die stede nooit so noukeurig omskryf word nie as wat dikwels met ander stede die geval is. Daarom is die stede op twee sulke uiteenlopende punte as die noord-oostelike en die suid-oostelike gebied van die Dooie See gesoek.

In Gen. 10:19 word die grense van die Kanaäniete se gebied beskrywe.²⁴ Eers word die wesgrens van noord na suid aangedui. In die noorde begin dit by Tyrus en dit eindig by Gerar en Gaza in die suide. Dan volg die oosgrens. Hier begin die outeur in die suide en dan beweeg hy noordwaarts. In die verband vermeld hy Sodom, Gomorra, Adma en Seboim (dus vier van die vyf stede van Gen. 14:2) en vervolgens noem hy Lesa wat waarskynlik dieselfde is as Laïs, die vroeëre

naam van Dan in die noorde.²⁵ Aangesien die gebied van die Kanaäniete net tot die wes-Jordaanland beperk was²⁶ en aangesien die grensaanduidingspunt van die gebied van Kanaän nie in die suid-oostelike woestyngebied, direk ten weste van die Dooie See sou begin nie omdat die skrywer van Genesis hierdie gebied aan die Amalekiete en die Amoriete toegeken het,²⁷ mag ons aanneem dat die gebied van die Kanaäniete iewers noord of noord-wes van die Dooie See sou begin. Na alle waarskynlikheid moet ons die stede wat hier genoem word, nie rondom mekaar gegroepeer veronderstel nie. Hulle kon ook in 'n lyn van suid na noord gelê het in die volgorde waarin hulle vermeld is. Dieselfde indruk word ook in ander Skrifdele waar die stede genoem word, gewek. Nadat Lot bv. die *kikkār hajjardēn* gekies het, het hy vanaf Bet-el ooswaarts getrek en gaan woon in die stede van die *kikkār* en sy tente opgeslaan tot by Sodom.²⁸ Sodom kon die mees suidelike van die stede wat op 'n streep in die *kikkār* geleë was, gewees het. In die verband is dit opvallend dat die profeet Hosea wat sonder twyfel 'n seun van die Ryk van Israel was, slegs twee van die stede noem, nl. Adma en Seboim,²⁹ terwyl die Judese profete soos Jesaja, Jeremia en Sefanja weer net Sodom en Gomorra vermeld.³⁰ Moet ons hierin 'n verdere aanduiding sien van die feit dat Sodom en Gomorra as die twee suidelike stede binne die grense van die latere Juda gelê het, terwyl Adma en Seboim verder noord geleë was in die gebied wat later tot die Noorde Ryk gereken is? Dan lyk dit seker nie te gewaagd nie om te veronderstel dat Seboim as noordelike van die vier gemelde stede in die eertydse vrugbare westelike Jordaanvallei, omtrent regoor Bet-el geleë was en dat die ander op 'n streep in suidwaartse rigting in die *kikkār* geleë was in die orde Adma, Gomorra, Sodom en dat laasgenoemde so min of meer regoor Jerusalem geleë was.³¹ As Gen. 13:10 die *kikkār* as 'n uiters vrugbare gebied kenskets, dan strook ook hierdie feit met die argeologiese bevindings dat die Jordaanvallei in voor-Israelitiese tye 'n baie vrugbare gebied was, waar die betrokke stede dus kon gelê het, al lyk dit ook tans dor en onbewoonbaar, 'n veld van brandnekels en soutpanne, as ons dit in die beeldryke taal van Sefanje wil beskryf.³²

Ten slotte kan net nog opgemerk word dat *šō'ar* (vroeeër Bela genoem) waarskynlik oos van die Jordaan gesoek moet word, want Lot vlug eers daarheen en kom dan vervolgens in die latere gebergte van Moab tereg.³³ Daarom word dit dan ook verswyg in die grensbeskrywing van Gen. 10:19. Dit het nie in een lyn met die ander vier stede wat wes van die Jordaan was, gelê nie. Dit het buite die gebied van die Kanaäniete geval en dit kon dus nie vermeld word nie.

A. H. VAN ZYL.